Załącznik do uchwały Nr LIV/186/10
Rady Gminy w Wolanowie z dnia 11.08.2010 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WOLANÓW

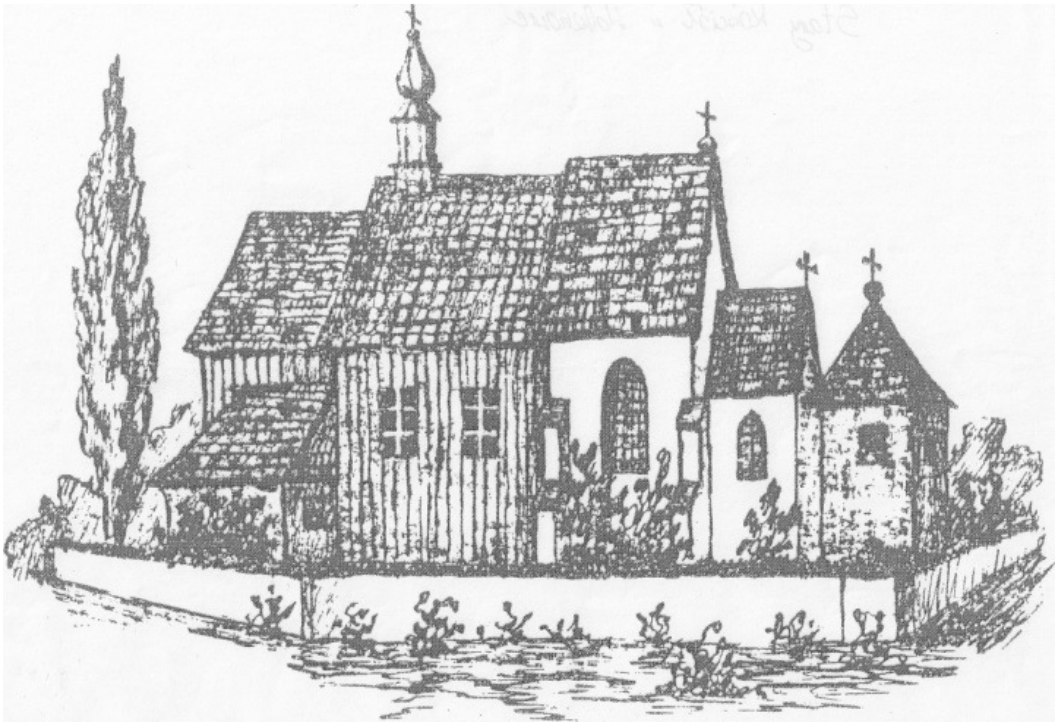

OPRACOWAŁ: WÓJT GMINY WOLANÓW

MAJ 2010

SPIS TREŚCI

1. Wstęp …… 3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami…….. 4
2.1 Cel gminnego programu opieki nad zabytkami ……. 4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce ……. 5
3.1 Podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami …….. 5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego .. 7
4.1 Krajowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego ……. 7
4.1.1 Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami …….. 7
4.1.2 Strategiczne cele polityki w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi …. 8
4.1.3 Strategia rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 …… 11
4.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego … 15
4.3 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2009 ……. 15
4.4 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonalnymi na poziomie powiatu ……19
4.4.1 Strategia Rozwoju Powiatu Radomskiego na lata 2004-2020 ……. 19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego …… 21
5.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wolanów…… 21
5.1.1 Ogólna charakterystyka gminy-warunki geograficzne ……. 21
5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy …… 24
5.3 Rejestr zabytków gminy Wolanów …… 30
5.3.1 Zabytki nieruchome …… 31
5.3.2 Zabytki ruchome …… 33
5.3.3 Zabytki archeologiczne …….. 34
5.4 Zweryfikowana Gminna Ewidencja Zabytków …… 38
6. Cele, priorytety, kierunki działania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami …… 43
6.1 Cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami…… 43
6.2 Podstawowe priorytety …… 45
6.3 Wdrażanie programu …….. 46
7. Instrumenty finansowe …… 46
8. Podsumowanie…… 47
8.1. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w rejestrze zabytków…… 47
8.2 Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków …… 48

1. Wstęp

Na nasze dziedzictwo składają się dobra kultury oraz dobra nauki. Zabytki jako dobra kultury wytworzone w minionych epokach stanowią integralną część tego dziedzictwa. Ich ochrona należy do obowiązków Państwa co zostało zapisane w art. 5 Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej.

Kraj nasz, niszczony wielokrotnie wojnami, narażony na wandalizm najeźdźców, utracił olbrzymią liczbę zabytków kultury i sztuki, począwszy od pomnikowych dzieł architektury, rzeźby i malarstwa, aż po drobne przedmioty użytkowe dawnych epok, tak niezwykle cenne dla zobrazowania pracy i życia minionych pokoleń. Dzieła sztuki już od najdawniejszych czasów były otaczane szacunkiem i opieką, przy czym początkowo bardziej kierowano się ich oceną artystyczną niż zrozumieniem wartości historycznej. Później dopiero w wieku XVIII- wykształciła się ocena zabytków jako dokumentów dziejów i kultury minionych epok. Jeszcze później, bo dopiero dzięki materialistycznemu podejściu do badań historycznych, doceniono znaczenie zabytków techniki i przedmiotów świadczących o poziomie kultury materialnej najszerszych warstw społecznych. Na całym świecie rozwija się coraz szerzej planowa ochrona zabytków, coraz szerzej dociera do wszystkich społeczeństw zrozumienie potrzeby ochrony reliktów dawnej kultury jako dokumentów obrazujących przeszłość narodów.

Dziś najcenniejsze zabytki budownictwa, architektury i sztuki chronione są umowami międzynarodowymi i państwowymi aktami prawnymi.

Celem gminnego programu ochrony zabytków opracowanego w oparciu o gminną ewidencję zabytków jest stworzenie całościowej i wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Wolanów realizowanej w 4-letnich cyklach – etapach, środkami optymalnymi i dostępnymi przez gminę zarówno prawnymi , jak i podejmowanych przez gminę działaniach mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego.

Pierwszym podjętym, i zrealizowanym przez gminę działaniem w strategii ochrony zabytków jest opracowanie aktualnej zweryfikowanej gminnej ewidencji zabytków, która stanowi bazę działania w tym zakresie.

Program ochrony nad zabytkami jest podstawą współpracy miedzy samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Taka współpraca , rozwijana w kolejnych latach, powinna przynieść, nie tylko lokalnej społeczności wymierne korzyści, a najistotniejsze z nich, to zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminy zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95) w zakresie zadań własnych realizują sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt. 9). Obowiązek sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).

Ustawa reguluje zasady ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, definiuje pojęcie zabytku, określa formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania i inne.

Wójt Gminy sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 cyt. wyżej ustawy). Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ogłoszony jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt gminy sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2.1 Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wolanów na lata 2010-2013 zgodnie
z przytoczoną powyżej ustawą ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych, edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych oraz opieka nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1 Podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

Zabytek – jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość.

Zabytki pogrupowano w trzech grupach:

Zabytki nieruchome

a) krajobrazy kulturowe
b) układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane
c) dzieła architektury i budownictwa
d) dzieła budownictwa obronnego
e) obiekty techniki (kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe)
f) cmentarze
g) parki ogrody i inne formy zaprojektowania zieleni
h) miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości , instytucji

Zabytki ruchome

a) dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej
b) kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych wg koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje
c) numizmaty i pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery
d) wytwory techniki a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadcząc o kulturze materialnej, charakterystycznej dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującej poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego

e) materiały biblioteczne
f) instrumenty muzyczne
g) wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne
h) przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji

Zabytki archeologiczne

a) pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa
b) cmentarzyska
c) kurhany
d) grodziska
e) relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej

Nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP. Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm).

Zabytki znajdujące się na terenie województwa wpisuje do rejestru zabytków Wojewódzki Konserwator Zabytków. Wpisu do rejestru można dokonać z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub wieczystego użytkownika gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru można również wpisać otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną tego obiektu. Podobna procedura dotyczy zabytków ruchomych. Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzi także Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Wykonanie zadań z zakresu kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: „ zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (…)kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opiece nad zabytkami”.

Uregulowania prawne w kwestii ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w następujących dokumentach:

1. Ustawie z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
2. Ustawie z dnia 7 lipca 1994r. - Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.),
3. Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska (tekst jednolity (Dz. U. z 2008r. Nr 25, poz. 150),
4. Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880),
5. Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami(tekst jednolity Dz. U. z 2004r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm),
6. Ustawie z dnia 25 października 1991r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001r., Nr 13, poz. 123),
7. Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujące się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

1. Ustawie z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (Dz. U. z 1997r., Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
2. Ustawie z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.)

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2006r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

4.1. Krajowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Opracowanie krajowego programu ochrony jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W dostępnych dokumentach najważniejsze pod względem merytorycznym są następujące zasady postępowania konserwatorskiego:

- zasada primum non nocere;
- zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);

- zasada minimalnej niezbędnej integracji (powstrzymywanie się od działań niekoniecznych);
- zasada zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- zasada czytelności i odróżnialności ingerencji;
- zasada odwracalności metod i materiałów;
- zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie;

Zasady powyższe dotyczą i winny obowiązywać nie tylko konserwatorów zajmujących się technologiczną stroną restauracji dzieł sztuki, konserwatorów – architektów lub urbanistów, ale również pracowników urzędów konserwatorskich czy też pracowników samorządów, zwłaszcza w zakresie opiniowania i przyznawania środków na realizację programów i projektów związanych z ochroną zabytków.

4.1.2 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi.

W ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno- gospodarczego państwa przyjęta została przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004r. **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013** (w 2005r. Ministerstwo Kultury przygotowało **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020),** będąca rządowym dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla Wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest ,,Narodowy Program Kultury" Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego". Dokument ten wytycza strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków;

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;

- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;

- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;

- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;

- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W programie przyjęto następujące priorytety:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów.

Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów , a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym. Wymieniono m.in.:

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Program *,,Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej"*.

Minister Kultury zaangażował się w proces tworzenia i realizacji projektów z funduszy strukturalnych poprzez stworzony przez siebie program ,,Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej", zainicjowany i realizowany przez Narodowe Centrum Kultury. Program został uruchomiony już na początku 2003 r., jednakże istotny dla realizacji działania 1.2. moduł wspierania projektów strukturalnych pojawił się dopiero we wrześniu 2003 r. Program jest realizowany w ramach istniejących sektorowych programów operacyjnych, na podstawie których rozdysponowane zostaną fundusze strukturalne przyznane Polsce przez Unię Europejską. Głównym celem programu jest przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do opracowania kompleksowych projektów do współfinansowania ze środków funduszy strukturalnych. Aby zapewnić spełnienie powyższych kryteriów przez projektodawców , w ramach programu organizowane są specjalistyczne szkolenia , podczas których przygotowują oni konkretne projekty, które mają zamiar realizować w swoich regionach.

Program ,, Promesa Ministra Kultury"

Beneficjenci mogą ubiegać się o dofinansowanie wkładu własnego do projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych i innych funduszy europejskich w ramach programu *,,Promesa Ministra Kultury"*

Minister Kultury , widząc wielką szansę dla rozwoju kultury w skutecznym wykorzystaniu środków z funduszy strukturalnych, podjął decyzję o udziale w montażu finansowym wkładu krajowego wybranych projektów kulturalnych, realizowanych w ramach programów operacyjnych i inicjatyw wspólnotowych.

W ramach programu dofinansowane będą inwestycje służące m.in. ochronie polskiego dziedzictwa narodowego.

Działanie 1.3.

Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego. Działanie będzie realizowane dzięki podnoszeniu wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ponadto będą podejmowane działania mające na celu podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków poprzez m. in. ochronę, dokumentację, popularyzację dziedzictwa kultury ludowej oraz aktywizację społeczności wiejskich, np. poprzez ,, Program ginące zawody".

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wywozem i przewozem przez granice. *Podprogram ,,Absent Patrimonium"*. Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

W dniu 6 września 2005 r. Rada Ministrów przyjęła kolejny dokument strategiczny:

Sektorowy program operacyjny : Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Program ten rozwija cele Narodowego Planu Rozwoju, określając priorytety, kierunki i wysokość środków przeznaczonych na realizację zadań infrastrukturalnych z zakresu kultury i szkolnictwa artystycznego o charakterze ponadregionalnym, które będą uruchamiane z udziałem finansów publicznych, pomocy publicznej **i podziału odpowiedzialności w realizacji polityki dotyczącej ochrony i zachowania dziedzictwa kultury pomiędzy samorządami a Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego.** Program koncentruje się na działaniach o charakterze ponadregionalnym ważnych z punktu widzenia polityki kulturalnej państwa. Ma być uzupełnieniem działań z zakresu kultury realizowanych w ramach programów regionalnych oraz komplementarny do działań z zakresu kultury możliwych do realizacji w ramach innych programów sektorowych. funduszy strukturalnych oraz na krajowych regulacjach dotyczących

4.1.3 Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020

Problematyka ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz opieki nad zabytkami została zawarta w opracowanej w roku 2006 Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020.

Strategia określa sposób realizacji głównych celów rozwoju, wśród nich zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń. Jednocześnie zawiera cele gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne ujmowane z punktu widzenia ponadpokoleniowego okresu czasu i w kategoriach przestrzennych.

Region mazowiecki obfituje w liczne pamiątki dziedzictwa historycznego, kulturowego i materialnego z różnych epok. Wiele z nich przekracza wymiar regionalny, a nawet krajowy. Zasoby materialne dziedzictwa kulturowego tworzą zabytki nieruchome, których 5855 figuruje w rejestrze zabytków, a największe ich skupisko występuje w Warszawie. Poza stolicą obfitującą w najcenniejsze obiekty historyczne, istotne dla dziedzictwa kulturowego regionu skupiska zabytków występują m.in. w Radomiu, Iłży. Znaczącym elementem środowiska kulturowego są obiekty sakralne oraz zabytkowe cmentarze. Ważną grupę wśród obiektów zabytkowych stanowią budynki mieszkalne, gdzie na szczególną uwagę zasługuje zabudowa drewniana. Częścią składową zabytków materialnych regionu są zabytki ruchome, których miejscem znacznego nagromadzenia są placówki muzealne i archiwa. Zabytki ruchome stanowią również element wystroju i wyposażenia kościołów oraz cmentarzy. Składniki niematerialne stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego, gdyż kształtują tożsamość lokalną i regionalną. Należ podkreślić, że Mazowsze nie było i nie jest jednorodne kulturowo. Na jego obszarze wyróżnia się następujące główne regiony etnograficzne: kurpiowski, łowicki, podlaski, kozienicki, iłżecko-starachowicki, opoczyńsko-konecko-przysuski, sannicki i kołbielski. Przejawem dumy regionalnej mogą być elementy krajobrazu kulturowego jak zamki, pałace, obiekty sakralne jak również folklor i sztuka ludowa oraz tradycje. Ważną rolę w kulturze lokalnej odgrywa również krajobraz przyrodniczy.

W dokumencie zawarta jest diagnoza stanu Województwa Mazowieckiego, warianty prognoz oraz założenia strategiczne do realizacji. W odniesieniu do dziedzictwa kulturowego niniejsza strategia wskazuje kierunki działania – **promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.** Celem działań promocyjnych jest budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, jako obszaru o dużym potencjale rozwojowym, którego dynamiczny rozwój oparty jest na wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych oraz krajobrazowych. Promocja regionu powinna być ekspozycją jego mocnych stron, tj.: bogate dziedzictwo

kulturowe regionu (zachowana i utrwalona spuścizna materialna i niematerialna) oraz zróżnicowanie kulturowe i obyczajowe poszczególnych podregionów, istnienie cennych terenów dolin rzecznych, kompleksów leśnych oraz obszarów ujętych w Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. Wymiernym efektem prowadzonej promocji będzie nie tylko rozwój funkcji turystycznych i przyciągnięcie turystów, ale także aktywizacja obszarów wiejskich, na których jedną z szans rozwoju jest rozwój agroturystyki oraz innych form turystyki.

W tym celu podjęte będą następujące działania:

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;

- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;

- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;

- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz włączenie ich do sieci w sąsiednich województwach;

- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikalne walory najważniejszych ciągów ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;

- rozbudowanie zaplecza turystycznego (m.in. hoteli, pensjonatów, schronisk młodzieżowych);

- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczanie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np. porty, przystanie, stanice, ośrodki turystyki wodnej;

- rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej;

- utworzenie we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie;

- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja;

- promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki;

- promowanie bogactwa Kampinowskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji : kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej;

- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwia efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej;

-zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;

- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych;

- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach.

Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu

Istotne w aspekcie rozwoju Mazowsza, tak jak każdego z regionów , jest utożsamianie się społeczności z zamieszkaniem przez nią obszarem. W polityce regionalnej Unii Europejskiej kładzie duży nacisk na rozwój i pielęgnowanie tradycji regionalnych, tzw. „małych ojczyzn''. Mazowsze posiada charakterystyczne znaki geograficzne, takie jak herb i logo. Nie ma jednak skonkretyzowanego wizerunku, z którym mogłoby być kojarzone w Polsce, Europie i na świecie. Celem promocji województwa jest budowanie pozytywnych skojarzeń związanych z jego wizerunkiem i propagowanie produktów charakterystycznych dla regionu. Kreowanie i promocja produktu regionalnego nie tylko przyczyni się do budowania i wzmacniania tożsamości i atrakcyjności regionu, ale także stanowić będzie ważny element jego promocji w wymiarze krajowym i europejskim. Województwo mazowieckie ze względu na swoje walory kulturowe, turystyczne i przyrodnicze ma ogromne możliwości promowania lokalnych, niepowtarzalnych produktów ściśle związanych ze środowiskiem geograficznym, kulturą oraz gospodarką regionu.

W związku z tym zostaną podjęte następujące działania polegające na :

- utworzeniu instytucjonalnych ram (np. za pomocą regionalnego systemu certyfikacji) dla wspierania rozwoju marek regionalnych (np. tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych);

- wspieraniu organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm,

- ochronie i promocji, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane, cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast;

- promocji unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;

- wspieraniu rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturo-historycznego Mazowsza;

- kreowaniu regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej;

-pielęgnowaniu i kultywowaniu lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu;

- wprowadzeniu zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych, krajowych i zagranicznych promujących Mazowsze;

- promocji odrębności historyczno-kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, dążąc do zahamowania pogłębiającej się dysproporcji między nimi poprzez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury skupionej w Warszawie dla ludności spoza stolicy;

- organizowaniu okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów);

- podjęciu szerszych działań promujących wśród Reginów polskich i europejskich;

- prezentowaniu szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych;

- ekspozycji regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych, uwzględniając lokalne tradycje;

- upowszechnianiu wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez.

4.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Celem polityki „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego" w zakresie ochrony i wykorzystania wartości kulturowych jest kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza.

Polityka ta adresowana jest do regionów miast i miejscowości charakteryzujących się najcenniejszymi układami urbanistycznymi, wartościami krajobrazowymi, tradycją historyczną i zabytkowymi obiektami architektonicznymi. Materialnym i przestrzennym wymiarem tej polityki jest ochrona obszarów o najcenniejszych elementach krajobrazu kulturowego i historycznego takich jak:

- krajobrazy kulturowe,
- krajobraz kulturowy wsi i małych miast,
- zespoły budownictwa drewnianego,
- ośrodki tożsamości kulturowej regionu
- układy ruralistyczne i urbanistyczne
- miejsca pamięci narodowej

W sferze świadectw kultury niematerialnej polityka województwa będzie realizowana poprzez:

- propagowanie wiedzy o regionie i małych ojczyznach,
- pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie tożsamości ludowej,
- promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez różne formy organizacji imprez folklorystyczno – kulturowych oraz informacje w mediach i wydawnictwach docierających do szerokiej rzeszy odbiorców,
- edukacja w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej,
- wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększania możliwości edukacyjnych zapoznania się z dorobkiem kultury regionalnej i spuścizny kulturowej.

4.3 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2009

1. CELE PROGRAMU

W ramach prac nad Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami sformułowano następujące cele:

Cel Strategiczny –

UTRWALANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU
W CELU BUDOWANIA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ
ORAZ PROMOCJI TURYSTYCZNEJ MAZOWSZA W KRAJU I ZA GRANICĄ
W POŁĄCZENIU Z AKTYWIZACJĄ OBYWATELSKĄ I ZAWODOWĄ
SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH;
KREOWANIE TURYSTYCZNYCH PASMPRZYRODNICZO –
KULTUROWYCH

Cele operacyjne:

I. Zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu,
II. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych,
III. Utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców,
IV. Promocja walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii,
V. Zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych – kreowanie pasm przyrodniczo – kulturowych.

2. GŁÓWNE DZIAŁANIA

CEL I. ZACHOWANIE MATERIALNEJ I NIEMATERIALNEJ SPUŚCIZNY HISTORYCZNEJ REGIONU

Działanie 1.

OPIEKA NAD ZABYTKAMI NIERUCHOMYMI – ROZPOZNANIE WERYFIKACJA ZASOBÓW ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Działanie 2.

INTEGRACJA SYSTEMÓW OCHRONY KRAJOBRAZU, PRZYRODY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Działanie 3.

EKSPONOWANIE ZABYTKÓW O SZCZEGÓLNEJ WARTOŚCI:

- ośrodków krystalizujących regionalny krajobraz kulturowy;

- ważniejszych stanowisk archeologicznych;
- zabytków ruchomych zwłaszcza wytworów sztuki czy rzemiosła ludowego

Działanie 4.

ZAPOBIEGANIE DEGRADACJI ZABYTKÓW:

- wspieranie rewaloryzacji obiektów zabytkowych i działań służących opiece nad zabytkami,
- opracowanie zasad współpracy samorządów; wojewódzkiego, gminnych i powiatowych przy realizacji zadań ochrony zabytków, zwłaszcza warunków i form współpracy z właścicielami zabytków;
- opracowanie zasad postępowania w sytuacjach kryzysowych zagrożenia materialnego istnienia zabytków i ich wdrażanie;
- budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zabytków;
- prowadzenie stałej współpracy z WUOZ w zakresie opracowania i monitorowania listy zabytków zagrożonych w istnieniu.

Działanie 5.

KSZTAŁTOWANIE POSTAW PROMUJĄCYCH DZIAŁANIA CHRONIĄCE ZABYTKI

- upowszechnianie standardów wytycznych do prac konserwatorskich, restauratorskich, zabezpieczających, ratowniczych i interwencyjnych.

CEL II. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUOWEGO WSI I MIAST HISTORYCHNYCH

Działanie 1.

WYPRACOWANIE MODELU WDRAŻANIA LOKALNYCH PROGRAMÓW REWITALIZACJI CENTRÓW MAŁYH MIAST HISTORYCZNYCH.

Działanie 2.

PROMOWANIE TRADYCYJNYCH WZORCÓW LOKALNEJ ARCHITEKTURY.

Działanie 3.

WSPIERANIE REWITALIZACJI ZESPOŁÓW RURALISTYCZNYCH I URBANISTYCZNYCH.

CEL III. UTRWALENIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ŚWIADOMOŚCI MIESZKAŃCÓW

Działanie 1.

KREOWANIE WYOBRAŻEŃ NA TEMAT TOŻSAMOŚCI HISTORYCZNEJ I KULTUROWEJ MAZOWSZA, Z UWZGLĘDNIENIEM SPECYFIKI LOKALNEJ.

Działanie 2.

WYKORZYSTANIE TOŻSAMOŚCI I WARTOŚCI DZIEDZICTWA JAKO ELEMENTU ROZWOJU REGIONALNEGO I LOKALNEGO.

Działanie 3.

WSPIERANIE DZIAŁAŃ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W REALIZACJI ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z EDUKACJĄ REGIONALNĄ.

Działanie 4

WSPIERANIE TWÓRCZOŚCI ARTYSTYCZNEJ, LUDOWEJ O ZNACZENIU LOKALNYM, REGIONALNYM I OGÓLNONARODOWYM

Działanie 5

PROMOWANIE NAJLEPSZYCH ROZWIĄZAŃ W ZAKRESIE REALIZACJI PROGRAMÓW EDUKACYJNYCH O HISTORII REGIONU (NP. W FORMIE KONKURSÓW).

CEL IV. PROMOCJA WALORÓW KULTUROWYCH MAZOWSZA Z WYKORZYSTANIEM NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII.

Działanie 1.

OPRACOWANIE I WDRAŻANIE SYSTEMU INFORMACJI O NAJCENNIEJSZYCH ZABYTKACH REGIONU, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM WARSZAWY JAKO METROPOLII O ZNACZENIU EUROPEJSKIM.

Działanie 2.

WYKORZYSTANIE NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII DO ZWIĘKSZANIA DOSTĘPNOŚCI DOROBKU KULTURY REGIONALNEJ.

Działanie 3.

PROMOCJA KULTURY LUDOWEJ MAZOWSZA

Działanie 4.

WYKORZYSTANIE TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ JAKO ELEMENTU MARKETINGOWEGO.

CEL V. ZWIĘKSZANIE DOSTĘPNOŚCI OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH POPRZEZ ICH WYKORZYSTANIE DLA FUNKCJI TURYSTYCZNYCH , KULTURALNYCH I EDUKACYJNYCH

Działanie 1.

KREOWANIE PASM (POWIĄZAŃ) PRZYRODNICZO KULTUROWYCH W WOJEWÓDZTWIE ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SZLAKÓW NADRZECZNYCH.

Działanie 2.

WSPIERANIE DZIAŁAŃ DOTYCZĄCYCH KOMERCYJNEGO WYKORZYSTANIA OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH NA CELE KULTURALNE, TURYSTYCZNE I EDUKACYJNE.

Działanie 3.

OPRACOWANIE MODELU WYKORZYSTANIA ZADAŃ OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GENEROWANIA NOWYCH MIEJSC PRACY.

4.4 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu.

4.4.1 Strategia Rozwoju Powiatu Radomskiego na lata 2004-2020

Region radomski charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem wewnętrznym w zakresie większości cech opisujących stan rozwoju społeczno- gospodarczego, w tym przede wszystkim: liczby mieszkańców, gęstości zaludnienia, stanu rozwoju przedsiębiorczości, udziału obszarów chronionych, stanu rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej, sposobu użytkowania gruntów oraz stanu i charakteru zagospodarowania przestrzennego.

Teren powiatu leży w zlewniach rzek: Radomki, Iłżanki i Zagożdzonki oraz ich dopływów. Znajdują się tu liczne rezerwaty, pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Na uwagę zasługują zabytkowe kościoły, dwory oraz szlaki turystyczne. Zachowaniu walorów krajobrazowych sprzyja istnienie Puszczy Kozienickiej, Puszczy Iłżeckiej oraz torfowisk o specyficznym mikroklimacie. W wielu miejscowościach przyległych do puszczy rozwija się budownictwo jednorodzinne i letniskowe. Natomiast sezonowych turystów zapraszają właściciele gospodarstw agroturystycznych i ośrodków wypoczynkowych.

STRATEGIA ROZWOJ pozwala bardziej efektywnie gospodarować ograniczonymi zasobami finansowymi, przewidywać problemy, które mogą się pojawić w niedalekiej przyszłości, by odpowiednio wcześnie zacząć im przeciwdziałać. Umożliwia ona uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań realizacyjnych. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów ad hoc, nie powiązanych ze sobą logistycznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo skutkowy. Strategia rozwoju pokazuje, że planowane do realizacji zadania (projekty) są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju Powiatu Radomskiego. Jest to bardzo ważna przesłanka i uzasadnienie przy ubieganiu się o zewnętrzne środki finansowe, w tym środki pomocowe Unii Europejskiej.

Planowanie a następnie systematyczna realizacja ustaleń STRATEGII ROZWOJU winny być oparte o następujące generalne zasady:

- rozwoju zrównoważonego
- racjonalnego gospodarowania
- partycypacji społecznej (uspołeczniania)
- partnerstwa
- koncentracji
- spójności
- otwartości

Główne cele Strategii Rozwoju Powiatu Radomskiego na lata 2004-2020:

1. Promocja walorów i zasobów Powiatu;
2. Wzrost Konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców;
3. Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego;
4. Rewitalizacja obiektów i zespołów zabytkowych oraz lokalnych pomników historii.

„Plan Rozwoju Lokalnego” przedstawia aktualną sytuację Powiatu Radomskiego oraz główne problemy z jakimi spotykają się mieszkańcy. Omawia główne zadania stojące przed samorządem w związku z przedstawianymi problemami. Ustala ich ważność oraz rodzaje inwestycji i rozwiązań, jakie powiat zamierz realizować w najbliższym czasie.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wolanów

5.1.1. Ogólna charakterystyka gminy – warunki geograficzne

Geograficznie obszar gminy Wolanów położony jest w zachodniej części Równiny Radomskiej stanowiącej strefę przejściową pomiędzy Wyżyną Kielecko-Sandomierską z Kotliną Kozienicką. Jest to obszar o wysokości od 150 do 200 m n.p.m. o powierzchni lekko falistej. Teren gminy Wolanów położony jest w zlewni rzeki Radomki. Klimat zmienny, typowy dla strefy przejściowej pomiędzy klimatem kontynentalnym, a morskim. Przez teren gminy przepływa rzeka Radomka oraz jej dopływy – Szabasówka, Jabłonica, Garlica oraz Dobrzyca z bezimiennymi ciekami.

Położenie i rzeźba terenu

Gmina Wolanów położona jest w zachodniej części województwa mazowieckiego wzdłuż drogi krajowej Nr 12 Radom – Łódź w odległości 13 km od Radomia. Od strony wschodniej gmina graniczy z miastem Radom, od zachodu z gminą Wieniawa, od południa z gminą Kowala, Orońsko, Szydłowiec, a od północy z gminami Przytyk i Zakrzew.
W skład gminy wchodzą 23 sołectwa. Położenie gminy Wolanów określają współrzędne geograficzne długość 20°59'E, szerokość 51°23'N.
Przez teren gminy przebiega droga krajowa Nr 12 (Piotrków Trybunalski – Przysucha – Radom – Puławy – Lublin). Gmina zajmuje powierzchnię 8 285 ha,

Klimat

Gmina Wolanów położona jest w Regionie Wschodnio-Małopolskim. Średnia roczna suma opadów atmosferycznych wynosi w tym rejonie około 600 mm. Średnia roczna temperatura kształtuje się w granicach 7,0 – 7,5 C.W przebiegu rocznym najniższa wilgotność występuje wiosną (78-72%), natomiast w zimie jest znacznie wyższa z pogodą umiarkowanie ciepłą, których średnio w roku jest 122. Wśród nich 64 cechuje brak opadu, a około 58 jest deszczowych. Wśród dni umiarkowanie ciepłych w tym regionie mało jest z dużym zachmurzeniem. Dni takich jest w roku mniej niż 40. Stosunkowo liczniej natomiast zjawiają się dni z pogodą przymrozkową umiarkowanie zimną z opadem (jest ich około 14) oraz niektóre typy pogód z grupy mroźnych. Pogoda umiarkowanie mroźna z opadem cechuje 10 dni w roku, a pogoda dość mroźna z opadem prawie 11 dni .

Hydrografia i hydrogeologia

Hydrografię tworzą wody powierzchniowe, które występują w postaci obiektów liniowych, obszarowych i punktowych. Obiekty liniowe są to cieki powierzchniowe, tzw. wody płynące, wody obszarowe natomiast to zbiorniki wodne, czyli tzw. wody stojące, obiekty punktowe – to różnego rodzaju wypływy wód podziemnych.
Na hydrografię składają się następujące rzeki: Radomka, Jabłonica, Szabasówka, Garlica, Dobrzyca, Cerekwianka i Kosówka. Rzeki te tworzą system rzeczny, w którym Radomka uchodzi za rzekę główną. Długość sieci rzecznej wynosi 43 km. Występują tu także cieki sztuczne, czyli rowy melioracyjne wraz ze źródliskami.
Częściowo na terenie gminy Wolanów znajduje się zbiornik Domaniów o łącznej powierzchni 500 ha i pojemności 13 mln m^3, który zasilają wody rzeki Radomki.

W POZIOMACH TRZECIORZĘDOWYCH wykorzystywane są w głównej mierze wody występujące w osadach wieku oligoceńskiego i mioceńskiego, o zmiennej wodonośności, zróżnicowanej jakości i o dobrej izolacji od zanieczyszczeń z powierzchni terenu. Poziomy wodonośne w utworach oligocenu i miocenu mają na terenie województwa charakter nieciągły, ich wodoprzewodność nie przekracza 100 m^2/24h, a wydajności potencjalne studni – 30 m^3/h.

POZIOMY JURAJSKIE wykształcone są w wodonośnych piaskach i szczelinowo-porowych piaskowcach jury środkowej oraz w szczelinowo-krasowych wapieniach jury górnej, silnie wodonośnych, o dobrej jakości wód, lecz bez izolacji od zanieczyszczeń z powierzchni terenu. Wodoprzewodność poziomów kredowych i jurajskich nie przekracza z reguły 100 m^2/24h [Program 2005].

Warunki glebowe

Na całym obszarze gminy przeważają gleby bielicowe, mniejsze powierzchnie pokryte są glebami brunatnymi i czarnymi ziemiami. Lokalnie, w dolinach rzek i obniżeniu terenu występują gleby hydrogeniczne (gleby organiczne szczególnie chronione). Najsłabsze gleby (V i VI) klasa użytków rolnych należą do kompleksu żytnio-łubinowego i żytnio-ziemniaczanego słabego. Charakteryzują się trwałym lub okresowym niedoborem wilgoci i są ubogie w składniki pokarmowe. Na terenie gminy występują niewielkie powierzchnie gleb kompleksu pszennego dobrego. Jest to przewaga klasy III użytków rolnych. Gleby te cechują dobre stosunki wilgotnościowe. Nadają się pod wszystkie uprawy, głównie pod warzywnictwo i sadownictwo. Na niewielkich powierzchniach rozproszonych na terenie całej gminy wykształciły się gleby typu czarnych ziem. Są one wykorzystywane rolniczo jako grunty orne, jak i użytki zielone(w klasie III i IV).

Gleby organiczne stanowią doliny rzek: Garlicy, Dobrzycy oraz lokalne obniżenia terenu, które wykorzystywane są jako użytki zielone.
Gleby najwyższej jakości II-III klasy bonitacyjnej, a więc gleby chronione zajmują 1 851 ha, co stanowi 22,3% powierzchni gminy, co stanowi 25,6% powierzchni użytków rolnych. Natomiast gleby słabe i bardzo słabe (klasa V,VI i VII) zajmują 2 577 ha (31,1 pow. gminy i 35,2 pow. użytków rolnych). Większe powierzchnie gleb chronionych (II-III klasy) znajdują się wzdłuż północno – zachodniej granicy gminy[POS 2005].

Lasy

Lasy na terenie gminy Wolanów zajmują 578 ha tj. 7 % ogólnej powierzchni terenu, która jest znacznie niższa od lesistości powiatu (24,20 %) i województwa (22,30 %). W strukturze własnościowej przeważają lasy prywatne (87 %), a w mniejszości pozostają lasy publiczne (13 %).

Obszar gminy położony jest w obrębie Okręgu Radomsko-Kozienickiego, Krainy Północnych Wysoczyzn Brzeżnych. Od północy obszary te graniczą z nisko położoną Krainą Mazowiecką, a od strony południowej z Krainą Świętokrzyską o charakterze wyżynnym. Są to więc tereny o wybitnym przejściowym charakterze, z tego też powodu szereg roślin osiąga tu granice swego występowania. Zanikają stopniowo stanowiska zachodnich subatlantyckich gatunków jak wrąkotka zwyczajna, głóg dwuszyjkowy czy zawciąg zwyczajny. Niektóre gatunki północne osiągają tu kres swojego południowego występowania nie przechodząc dalej w obszar świętokrzyski np. języczka syberyjska, wielosił błękitny, brzoza niska, mącznica lekarska i inne. Przez tereny te przebiegają granice zasięgu jodły, buka, cisa, jaworu i modrzewia polskiego. Jodła osiąga tutaj północno-wschodnią granicę swego występowania. Jej kresowy płat w Puszczy Kozienickiej nie łączy się już z zasięgiem zwartym tego drzewa na terenie Gór Świętokrzyskich. Również północno-wschodnią granicę osiąga tu buk i jawor.
Szatę roślinną gminy Wolanów stanowią przede wszystkim zbiorowiska leśne oraz łąkowe. W większości zbiorowiska leśne znajdują się w północno – zachodniej części gminy, a nieznaczna ich część we wschodniej.

Lasy państwowe zlokalizowane są głównie w zachodniej części gminy Wolanów. Znajdują się one w pięciu obrębach ewidencyjnych: Strzałków, Bieniędzice, Zabłocie, Rogowa, Wymysłów. W lasach przeważają bory mieszane świeże, bory świeże oraz lasy mieszane.
Bory mieszane są to lasy o sosnowo-dębowym drzewostanie, z udziałem gatunków borowych i mniej wymagających gatunków leśnych.
Lasy mieszane są to grupy siedliskowych typów lasów skupiające siedliska o średniej żyzności, w warunkach naturalnych zajmowane najczęściej przez uboższe postacie grądów lub buczyn, a w gospodarce leśnej wykorzystywane do kształtowania drzewostanów mieszanych z udziałem drzew iglastych. Największą powierzchnię zajmują drzewostany z panującą sosną. Poza nią znaczenie gospodarcze odgrywają takie gatunki jak: olsza, dąb, brzoza i sporadycznie grab. Gatunki takie jak modrzew, świerk, buk, klon, jesion, topola, osika występują sporadycznie.

Z krzewów można spotkać : jałowiec pospolity, bez czarny, kruszynę, żarnowiec miotlastego. Na łąkach natomiast stokrotkę pospolitą, krwawnik pospolity, koniczynę białą, jaskier ostry, szelężnik włochaty, szczaw zwyczajny, mniszek pospolity, rdest wężownik, szałwię łąkową, wiechlinę łąkową, tymotkę łąkową, życicę trwałą oraz skrzyp polny.

Lasy prywatne spełniają głównie funkcje gospodarcze, w mniejszym stopniu ekologiczne, wpływając korzystnie na klimat lokalny, warunki glebowe, stosunki wodne i równowagę biologiczną w środowisku przyrodniczym. Lasy stanowią szczególny element środowiska przyrodniczego. Spełniają one wielorakie funkcje: środowiskotwórcze, krajobrazowe, społeczne, przyczyniają się do zachowania równowagi ekologicznej na obszarze gminy.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

WOLANÓW – do II połowy XVIII w. wieś o nazwie Wola Kowalska, później Wola Orlikowska i Wola Św. Doroty. W XV wieku własność Pakoszów herbu Abdank. W 1418r. Kodeks Kat. Krak. nazywa tę wieś Gottardową Wolą. Wolanów był pierwotnie wsią, założoną na obszarze wsi Kowala. W następstwie dziedziczyli Wolę Św. Doroty : Szpotowie, Bieleńscy, Witkowscy, Borkowscy, Wąsowiczowie, Kwaśniewscy, Jankowscy. Do czasów Stanisława Augusta Wola Św. Doroty była wsią, dopiero król ten przychylając się do prośby Ignacego Jankowsiego, kapitana regimentu Łanowego, przywilejom swoim z dnia 19 –go listopada 1773-go wyniósł tę wioskę do rzędu miasteczek, a mieszczanom dał prawo niemieckie (magdeburskie). Aby miasteczko wzrastało w dobrobyt, nadał mu król jarmarki w pierwszym dniu każdego miesiąca i targi co piątek. Nie miał jednak dobrych warunków rozwoju, toteż utracił status miasta w 1870 roku. Pozostałością dawnego układu miejskiego jest duży kwadratowy rynek.

Pierwszą wzmianką historyczną po zmianie nazwy miejscowości na Wolanów jest „ Post Lexikon” Crisusa, który w 1802r. nazywa Wolanów przy „targowiskiem z kościołem i pałacem”. W skład ówczesnej gminy Wolanów wchodziły następujące wsie: Kowala Duszocina, Młodocin Większy, Sławno, Kasprowice, Janówek, Ewulin, Łaziska, Nowy Młyn, Mniszek, Rogowa, Gozd, Chałupki, Chronów, Garno, Wyręba, Wawrzyszów, Laskowa Wola, Strzałków, Zabłocie, Sabat, folwark Oblas, Gaczkowice, Bieniędzice Górne, Średnie i Dolne, Drutarnia i Krzyszkowice. Prawa miejskie Wolanów utracił w roku 1896.

Kościół Św. Doroty i Jana Ewangelisty w Wolanowie

Istniał ok. 1470r. obecny zbudowany w 1749r. z fundacji Anny Kwaśniewskiej miecznikowej stężyckiej, powiększony w 1896r. Drewniany, konstrukcji zrębowej oszalowany. Prezbiterium zamknięte wielobocznie, z zakrystią od północy. Nawa szersza prawie kwadratowa z kruchtą od południa, przedłużona ku zachodowi w 1896r. omurowaną część neogotycką. Wewnątrz strop z fasetami, oddzielony gzymsem. Dachy dwuspadowe, nad ścianą tęczową barokowa wieżyczka na sygnaturkę,- Ołtarz główny późnobarokowy 2 połowa XVIII wieku z krucyfiksem rokokowym i obrazem św. Doroty w zwieńczeniu, z tegoż czasu; antepedium gobelinowe 1 połowa wieku XVIII, ze scenami ze Starego Testamentu. Dwa ołtarze boczne późnobarokowe, 2 połowa wieku XVIII, z obrazami z tegoż czasu: w lewym św. Jana Kapistrana w zwieńczeniu, w prawym św. Antoniego i w zwieńczeniu św. Franciszka. Ambona barokowa ok. połowa wieku XVIII. Chrzcielnica późnogotycka 2 połowa wieku XV, kamienna z dekoracją arkadkowo-maswerkową i tarczami z herbami Łabędź i Tępa Podkowa(?). kropielnica kamienna o charakterze gotyckim. Ławki: barokowe i klasycystyczne. Feretron ludowy z obrazami Chrystusa i Matki Boskiej Karmiącej. Żyrandol kryształowy empirowany. Rzeźby: **1.** św. biskup, gotycka ok. 1400; **2.** Matka Boska z Dzieciątkiem, późnogotycka pocz. wieku XVI; **3.** Chrystus Zmartwychwstały wiek XVI; **4.** anioł 1 połowa wieku XVII; **5.** putto barokowe wiek XVIII, z ołtarza; **6-8.** trzy krucyfiksy ludowe, z nich dwa o tradycjach gotyckich, jeden o charakterze barokowym. Lampka wieczna klasycystyczna. Kielich 1753 z herbem Prawdzic i literami SZ SS Z.

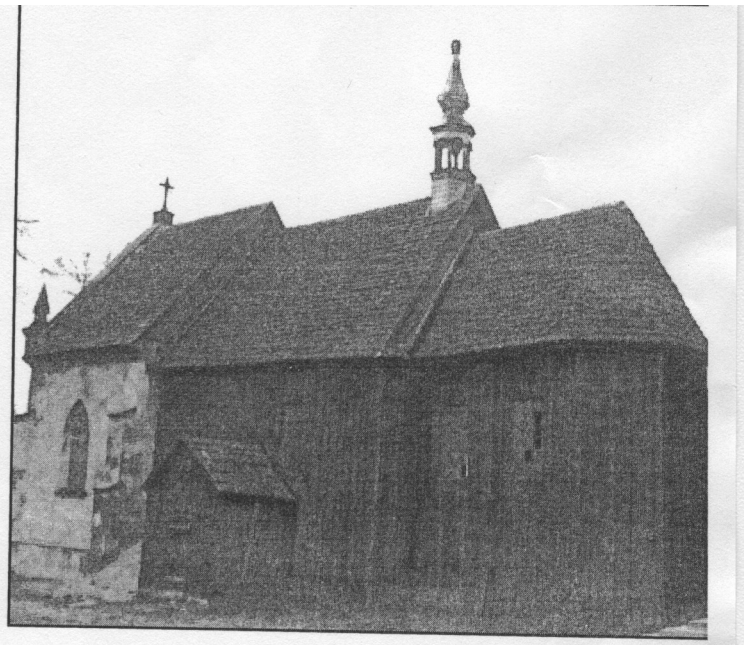

Kościół w Wolanowie.

Kościół w Wolanowie służył wiernym do lat 80-tych. W roku 1994 został przeniesiony do Muzeum Wsi Radomskiej, gdzie po renowacji pełni nadal swoje funkcje sakralne.

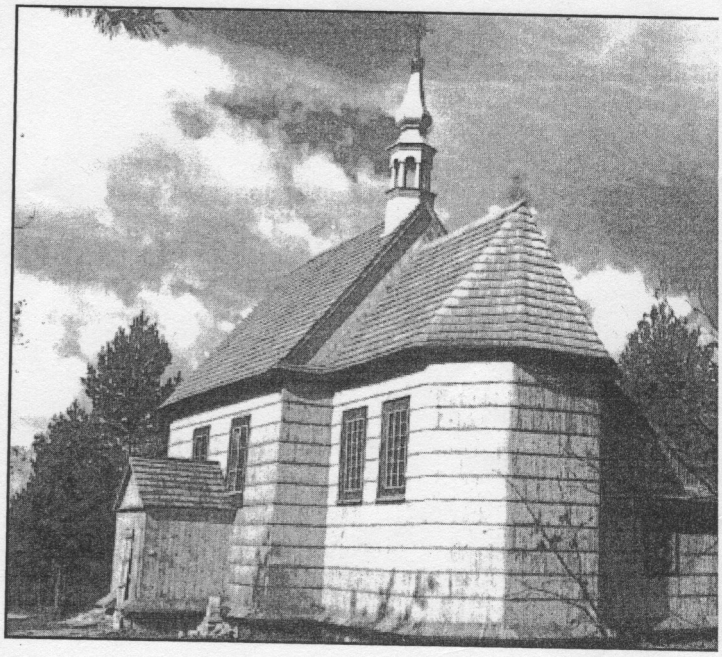

Kościół z Wolanowa, przeniesiony do Muzeum Wsi Radomskiej.

Dzwonnica

Zapewne współczesna kościołowi. Drewniana, konstrukcji słupowej, oszalowana. Czworoboczna, kryta dachem namiotowym; górą z czterema otworami zamkniętymi półkoliście. Wewnątrz rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena. Dzwon większy z napisem A. D. 1581, mniejszy bez napisu.

Pomnik- przy kościele na cmentarzu , stoi pomnik z napisami:

1-o DOM. Boże, racz przyjąć dusze cnotliwych Jana, Walentego i Józefa Jurkowskich do przybytku nieśmiertelności.

2-o Tu spoczywają zwłoki Walentego Jurkowskiego, emeryta, pułkownika Artylerji b. wojsk Polskich, szefa biura Inżynierów Komisji Rządowej wojny, dziedzica dóbr Młodocina Większego., kawalera orderów, zmarłego w dniu 27-o kwietnia 1852 roku. Przechodniu ,westchnij do Boga za duszę Jego.

3-o W tem miejscu wiecznej śmierci przy ojcu swym Janie, Józef z Walentym leżą, wejrzyj na nich Panie, Wybaw ich duszę przez śmierć swego Syna, o to cię błaga w smutku będąca rodzina.

Fig. 75. Wolanów, kościół par. Rzeźba św. biskupa ok. 1400 (s. 56).

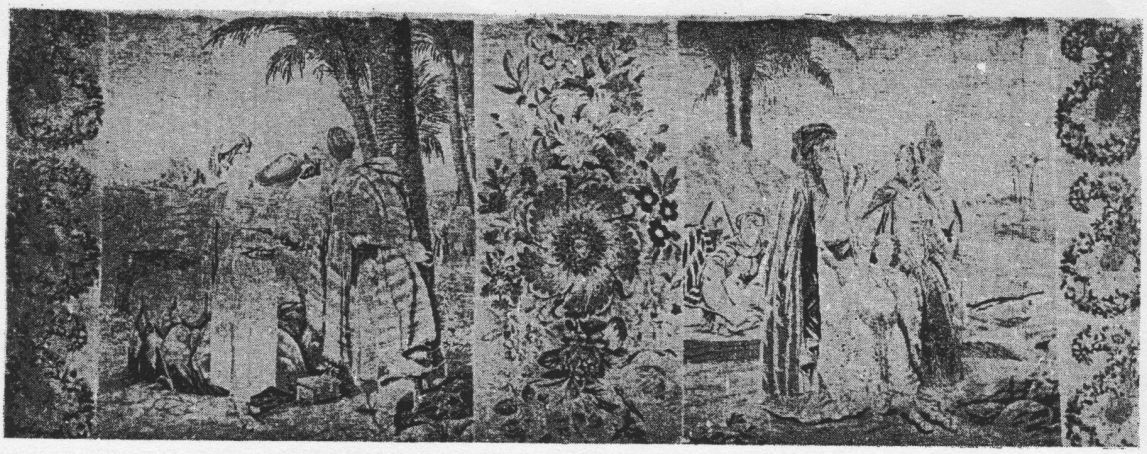

Fig. 104. Wolanów, kościół par. Antepedium gobelinowe 1. poł. w. XVIII (s. 56).

Cmentarz rzym.-kat. koniec XVIII wieku, nr rej. 490/A/91z 05.11.1991 roku.

MNISZEK - osada położona na rzeką Szabasówką. Stanowiła własność Benedyktynów na Św.Krzyżu(do 1472)po czym przeszła we władanie Cystersów w Wąchocku(do 1819)a potem w ręce skarbu Królestwa Polskiego.

Kościół parafialny p.w.śś.Jana Chrzciciela i Stanisława Kostki. Pierwotny istniał 1427, z probostwem należącym do Benedyktów świętokrzyskich, od 1462 do 1819 podległy cystersom wąchockim. Obecny przy dawnym kościele, po rozebraniu 1861 drewnianego zbudowany 1865 przez budowniczego radomskiego Antoniego Rucińskiego, murowany. Przy nim zachowana od północy kaplica św.Józefa wystawiona 1667 przy dawnym kościele, z fundacji Józefa Odrowąż Kietlińskiego. Murowana, na rzucie kwadratu. Wewnątrz ściany przy narożach pilastrowane, z belkowaniem, sklepienie kopulaste, spłaszczone z latarnią. Okna zamknięte półkoliście. Portal z kaplicy do nawy kamienny, arkadowy, rustykowany 2 połowa wieku XVII, w jego kluczu herb Grzymała i litery MD; krata 2 połowa wieku XVII. Drzwi z prezbiterium do zakrystii żelazne z herbami: Orzeł Polski, Łabędź i Grzymała, zapewne wiek XVI. Ołtarz w kaplicy barokowy 2 połowa wieku XVII, z obrazem św. Józefa wiek XVII w sukience drewnianej. Feretron z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem koniec wieku XVIII. Dwa krucyfiksy: barokowy i ludowy. Epitafium kamienne Antoniego Kietlińskiego(zm.1798). ornat z tkaniny wiek XVIII.

Nr rej.: 460/A z 29.07.1991 roku.

Kapliczka Przydrożna– z wieku XIX. Na czterech murowanych słupkach daszek namiotowy, pod nim rzeźba kamienna św. Jana Nepomucena, ludowa.(nr rej.:j.w.)

Dzwony-na większym:A.D.1581,mniejszy bez napisu.

Cmentarz par. rzym.-kat., -1 połowa XIX wieku, nr rej.:478/A Z 05.11.1991 roku.

Młyn wodny Soszyn- koniec XIX wieku, nr rej.: A-15 z 17.08.1999.

STRZAŁKÓW – wieś położona w gminie Wolanów, jest największą miejscowością pod względem liczby ludności jak i powierzchni. W Strzałkowie znajduje się Park i Pałac - Dwór wybudowany w końcu XIX w. Budynek jednokondygnacyjny, częściowo podpiwniczony w kształcie litery „L”. Fundamenty, ściany piwnic murowane z cegły ceramicznej pełnej. Stropy nad piwnicą łukowe z cegły ceramicznej pełnej. Ściany nadziemia murowane z cegły ceramicznej pełnej. Strop nad parterem drewniany. Dach o konstrukcji drewnianej płatwiowo-kleszczowy dwuspadowy i czterospadowy. Pokrycie dachu płytami azbestowo-cementowymi falistymi na łatach drewnianych. Obróbki blacharskie z blachy ocynkowanej. Stolarka okienna i drzwiowa drewniana. Podłogi drewniane. Tynki ścian cementowo-

wapienne. Tynki sufitów na otrzcinowaniu. Malowanie powierzchni klejowe. Ogrzewanie pomieszczeń piecowe. Budynek posiada instalację elektryczną oświetleniową. Dworek ten po 1945r. w ramach reformy rolnej został odebrany ówczesnym właścicielom (rodzina Deskurów), i przekazany utworzonemu tam PGR-owi. Dworek obecnie stanowi własność prywatną i jest w renowacji.

Zdjęcie nr 4- Widok dworku od strony zachodniej.

Park krajobrazowy przy dworze z 2 połowy wieku XIX o mieszanym drzewostanie z aleją grabową(w południowo-zachodniej części parku) , oraz brzozową (w północnej części parku).

Park w Strzałkowie został wpisany do rejestru zabytków byłego województwa kieleckiego prawomocną decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach pod numerem 762/A/57 w dniu 18 grudnia 1957 roku.

Młodocin Większy-park, nr rej.: 763 z 18.12.1957 roku.

Waliny- zespół parkowo-dworski powierzchnia 11,26 ha

Wacławów – stary rozłożysty dąb o obwodzie 520 cm.

Zabłocie – młyn wodny własność Pawła Wodnickiego zbudowany na rzece Dobrzycy, we wsi Zabłocie z I połowy XIX w.

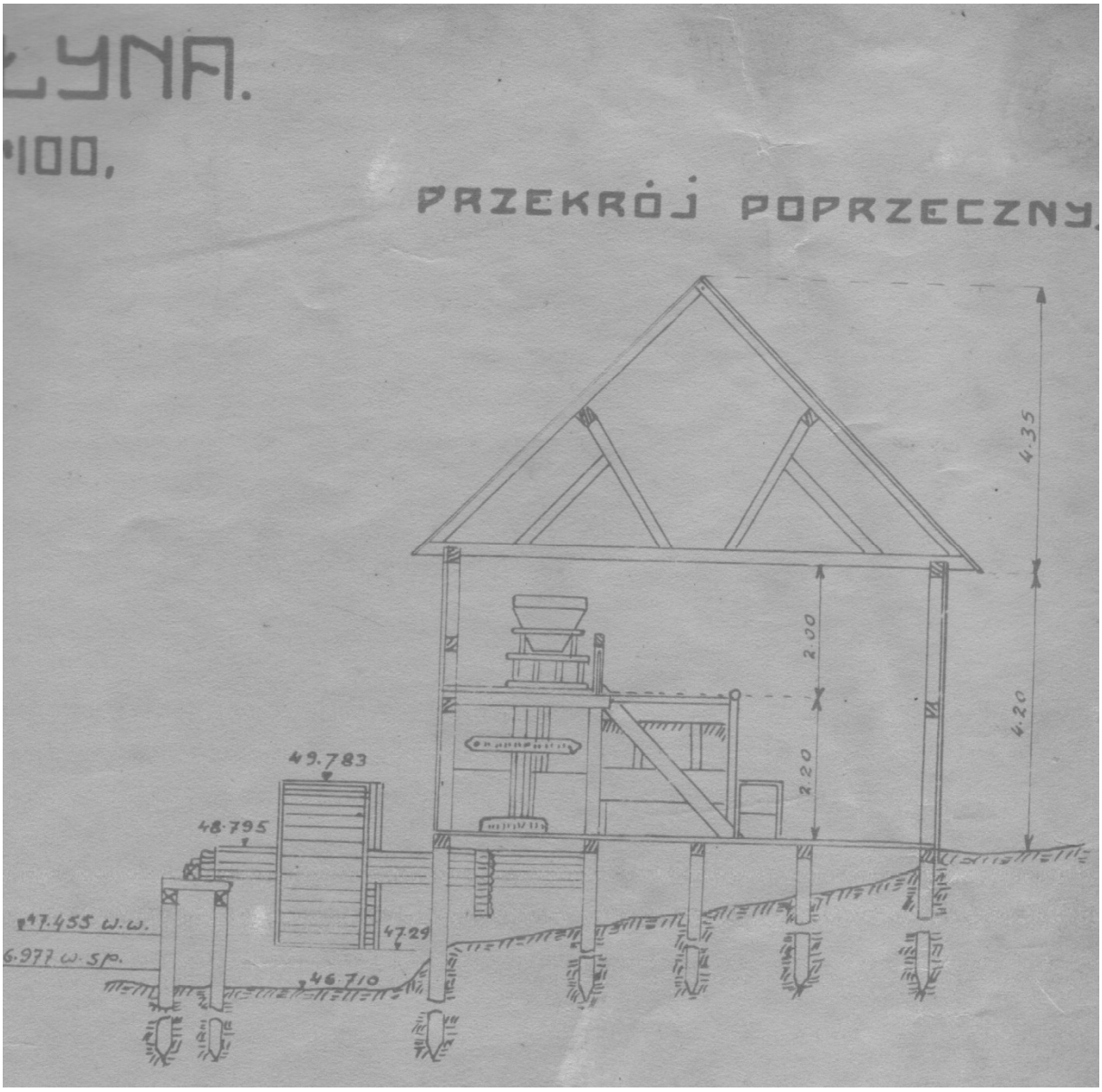

Rys. Przekrój poprzeczny planu młyna z dokumentacji z 1933r.

5.3. Rejestr zabytków gminy Wolanów

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia WUOZ.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz.U. z dnia 30.czerwca 2004 r.) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.
Rozporządzenie określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań (określonych w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, robót budowlanych w otoczeniu zabytku, badań archeologicznych, poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Rozporządzenie ponadto określa wymagane kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich, badań architektonicznych lub badań archeologicznych; dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi; sposób potwierdzania posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań; standardy dotyczące dokumentacji prowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

5.3.1. Zabytki nieruchome

Podstawowym zagrożeniem dla utrzymania wielu wartościowych obiektów zabytkowych jest ich katastrofalny stan techniczny. Zaniedbania są najgroźniejsze dla zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, szczególnie wykonanej w technice szkieletowej . Potrzeba nowości i nowoczesności jest podstawowym zagrożeniem dla tradycyjnego krajobrazu oraz utrzymania lokalnego charakteru miejscowej architektury i budownictwa. Źle pojmowana modernizacja prowadzi do likwidacji detalu architektonicznego, wymiany oryginalnej stolarki, wymiany ogrodzenia, wycięciu drzew oraz zabetonowania lub zaasfaltowania bruku. Wiele z zabytkowych obiektów jest niewłaściwie użytkowanych, nadbudowanych i rozbudowanych, co powoduje zniekształcenie formy architektonicznej.

Powszechna i trudna do opanowania dewastacja krajobrazu kulturowego dotyczy również niskonakładowych inwestycji, których nieodwracalne skutki wynikają z chęci poprawy warunków zamieszkania. Wiąże się to z powiększaniem otworów okiennych i drzwiowych, wymianą stolarki z naruszeniem zasad kompozycji, ocieplaniem budynków i likwidacją wystroju ceglanego i tynkowego, zagospodarowaniem poddaszy i zakłócaniem geometrii dachów, adaptacjami zabudowy bez opracowań projektowych, montażem anten satelitarnych na fasadach, likwidacją tradycyjnych ogrodzeń i płotów na rzecz betonowych prefabrykatów czy systemowych rozwiązań metalowych oraz likwidacja brukowanych nawierzchni podwórzy.

Zagrożona jest zabytkowa zieleń, w tym parki podworskie i cmentarze, które w większości zaniedbane pozostają w bardzo złym stanie. W przypadku alei przydrożnych zagrożeniem są modernizacje dróg oraz regularnej pielęgnacji.

Zabytki nieruchome ujęte w „Księdze A" występujące na terenie gminy Wolanów:

L.p	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	WŁASNOŚĆ
1.	Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela	Mniszek	460/A/91	Parafia rzymskokatolicka
2.	Cmentarz parafii rzymskokatolicki z pierwszej połowy XIX w.	Mniszek	478/A/91	Parafia rzymskokatolicka
3.	Kościół parafialny p.w. św. Doroty i Jana Ewangelisty z XVIII w.	Wolanów Obecnie przeniesiony do Muzeum Wsi Radomskiej	184/A/82	Parafia rzymskokatolicka
4.	Cmentarz parafii rzymskokatolicki z pierwszej połowy XVIII w.Wolanowie	Wolanów	490/A/91	Parafia rzymskokatolicka
5.	Park w Strzałkowie o pow. 4,50 ha z dworem i aleją grabową z XIX w.	Strzałków	762 z 18.12.1957	Własność prywatna
6.	Park w Młodocinie Większym	Młodocin	763 z 18.12.1957 r.	Własność prywatna
7.	Młyn wodny Soszyn k. XIX w.	Wymysłów	A-15 z 17.08.1999 r.	Własność prywatna

Dopełnieniem wiejskiego krajobrazu są liczne kapliczki. Najczęściej mają one charakter małych budyneczków ustawionych w bezpośrednim sąsiedztwie budynków mieszkalnych. Są to zazwyczaj budowle jednokondygnacyjne, murowane, założone na planie prostokąta, zwieńczone daszkiem dwuspadowym, często ze szczytami w stylu barokowym lub neogotyckim, z prostokątnym lub zamkniętym łukowo otworem drzwiowym. Obiekty te są znaczącymi elementami w krajobrazie wsi.

5.3.2 Zabytki ruchome

Zgodnie z definicją zawartą w zmianowanej ustawie o ochronie zabytków o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Do zabytków ruchomych podlegającej ochronie i opiece ustawodawca zaliczył dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne. Zaliczają się do nich również inne obiekty, nie będące w pełni dziełami sztuki. Są nimi przedmioty posiadające wysoką wartość historyczną i naukową, będącą świadectwem poziomu kultury materialnej np.: wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, czy przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami. Ponadto – oprócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli – także wystrój architektoniczny zaliczany jest do zabytku ruchomego. Należą do niego elementy stałej dekoracji budynków (zewnętrznej i wewnętrznej) oraz obiekty tzw. małej architektury, ale pod warunkiem, że posiadają cechy indywidualnych niepowtarzalnych wytworów artystycznych. Są to min. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny (np. gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych), ale także rzeźby ogrodowe fontanny, pomniki, kapliczki przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.

Na terenie gminy Wolanów nie występują zabytki ruchome wpisane indywidualnie do rejestru zabytków. Większość zabytków ruchomych znajdujących się na tutejszym terenie stanowi własność Kościoła Rzymsko-Katolickiego. W kościele w Mniszku zachowały się: dwa krucyfiksy z XIX w., dwa kielichy z XIX w.,

obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz obraz św. Rocha- 2 połowa XV w., monstrancja gotycka.

5.3.3 Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny to „ zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem"(art.3pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. Stanowiska archeologiczne(obiekty i warstwy zlokalizowane w terenie) jak i ruchome zabytki (przedmioty) z nich pochodzące .Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je za źródło :zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych".

Celem ochrony stanowiska archeologicznego jest niedopuszczenie do zniszczenia warstw kulturowych, a tym samym niedopuszczenie do prowadzenia na tych obszarach prac budowlanych, wykonywania głębokiej orki ciężkim sprzętem rolniczym oraz wykonywania wykopów.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH GMINY WOLANÓW

UKŁAD WG.OBSZARÓW AZP

LP	MIEJSCOWOŚĆ	TYP STANOWISKA CHRONOLOGIA	NUMER AZP
1	Mniszek 1	Osada kultury przeworskiej, okres rzymski, wczesne średniowiecze, osada –późne średniowiecze	75-65
2	Mniszek 2	Osada kultury łużyckiej, epoka brązu- okres halsztacki, osada- nowożytność	75-65
3	Mniszek 3	Ślad osadnictwa, neolit – wczesna epoka brązu, osada kultury łużyckiej- epoka brązu, ślad osadnictwa – średniowiecze	75-65
4	Mniszek 4	Osada, starożytność	75-65

5	Mniszek 5	Ślad osadnictwa, neolit- wczesna epoka brązu, osada kultury przeworskiej- późny okres lateński	75-65
6	Mniszek 6	Osada kultury łużyckiej- okres halsztacki, wczesny okres lateński	75-65
7	Mniszek 7	Osada kultury przeworskiej – okres lateński	75-65
8	Mniszek 8	Ślad osadnictwa, neolit – wczesna epoka brązu, osada kultury łużyckiej- okres halsztacki	75-65
9	Mniszek 9	Obozowisko, neolit- wczesna epoka brązu, osada- kultury łużyckiej- okres halsztacki, osada średniowiecze	75-65
10	Mniszek 10	Ślad osadnictwa neolit- wczesna epoka brązu, osada kultury przeworskiej- późny okres lateński, wczesny okres rzymski, osada- średniowiecze	75-65
11	Rogowa 1	Ślad osadnictwa, neolit- wczesna epoka brązu, osada kultury przeworskiej- okres rzymski	74-65
12	Rogowa 2	Ślad osadnictwa, neolit- wczesna epoka brązu, osada kultury przeworskiej- okres lateński	74-65
13	Rogowa 3	Osada kultury przeworskiej- okres lateński	74-65
14	Rogowa 4	Osada kultury przeworskiej- okres lateński, okres rzymski	74-65
15	Rogowa 5	Cmentarzysko kultury przeworskiej – okres rzymski, osada- wczesne średniowiecze	74-65

16	Rogowa 6	Ślad osadnictwa kultury łużyckiej, epoka brązu- okres halsztacki	74-65
17	Mniszek	Osada-wczesna epoka brązu, wczesny okres rzymski	75-65
18	Mniszek	Osada-kultura przeworska+ KGK	75-65
19	Mniszek	Cmentarzysko-kultura przeworska	75-65
20	Mniszek	Osada –KPL	75-65
21	Wawrzyszów	Osada-wczesne, późne średniowiecze	75-65
22	Strzałków	Osada-wczesne, późne średniowiecze	75-66
23	Strzałków	Osada-wczesne, późne średniowiecze	75-66
24	Strzałków	Osada-wczesne, późne średniowiecze	75-66
25	Wolanów	Osada, późne średniowiecze, nowożytność	74-56
26	Wolanów	Osada, późne średniowiecze, nowożytność	74-56
27	Garno	Ślad osadnictwa-epoka kamienia, wczesna epoka brązu	75-65
28	Kolonia Garno	Ślad osadnictwa-epoka kamienia, wczesna epoka brązu	75-65
29	Franciszków	Cmentarzysko-kultura łużycka, wczesna epoka brązu	75-66

30	Franciszków	Ślad osadnictwa-kultura przeworska	75-66
31	Kacprowice	Ślad osadnictwa-epoka kamienia, wczesna epoka brązu	74-66
32	Kacprowice	Osada- późne średniowiecze, nowożytność	74-66
33	Sławno	Ślad osadnictwa-epoka kamienia ,wczesna epoka brązu	74-66
34	Sławno	Cmentarzysko KGK- kultura przeworska	74-66
35	Ślepowron	Osada-średniowiecze, nowożytność	74-67
36	Ślepowron	Ślad osadnictwa-kultura łużycka	74-67
37	Wola Wacławowska	Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze, średniowiecze	74-66
38	Kowalanka	Ślad osadnictwa-epoka kamienia, wczesna epoka brązu	74-66
39	Kowala-Duszocina	Ślad osadnictwa-wczesne średniowiecze, średniowiecze	74-66
40	Kowalanka	Cmentarzysko-wczesna epoka brązu, wczesna epoka żelaza-kultura łużycka	74-66
41	Kowalanka	Cmentarzysko-wczesna epoka brązu, wczesna epoka żelaza, kultura łużycka	74-66
42	Strzałków	Ślad osadnictwa- KPL	75-66

43	Strzałków	Ślad osadnictwa-epoka kamienia, wczesna epoka brązu	75-66
44	Wawrzyszów	Cmentarzysko KGK- kultura przeworska	75-65
45	Wawrzyszów	Osada-wczesne średniowiecze, średniowiecze	75-65

5.4 Zweryfikowana Gminna Ewidencja Zabytków

LP.	Miejscowość, adres	Obiekt	Wiek
1	Bieniędzice 28	Dom drewniany	1944r.
2	Bieniędzice 34	Dom drewniany	2 ćw.XX w.
3	Bieniędzice 35	Piwnica murowana	1ćw.XXw.
4	Bieniędzice 35	Obora murowana	2ćw.XXw.
5	Bieniędzice 40	Dom drewniany	2ćw.XXw.
6	Bieniędzice 40	Stodoła drewniana	2ćw.XXw.
7	Bieniędzice 40	Obora murowana	2ćw.XXw.
8	Bieniędzice 43	Obora murowana	1929r.
9	Bieniędzice 46	Spichlerz drewniany	2ćw.XXw.
10	Bieniędzice 46	piwnica	2ćw.XXw.
11	Bieniędzice 44	Dom drewniany	1ćw.XXw.
12	Bieniędzice 44	Obora murowana	1ćw.XXw.
13	Bieniędzice 48	Obora murowana	1920r.
14	Bieniędzice 49	Stodoła drewniana	2ćw.XXw.
15	Bieniędzice 49	Obora murowana	2ćw.XXw.
16	Bieniędzice 53	Dom drewniany	2ćw.XXw.

17	Bieniędzice 53	Obora murowana	2ćw.XXw.
18	Bieniędzice 57	Dom drewniany	2ćw.XXw.
19	Bieniędzice 39	Dom drewniany	2ćw.XXw.
20	Bieniędzice 51	Dom drewniany	2ćw.XXw.
21	Bieniędzice 62	Dom drewniany	1ćw.XXw.
22	Michałów 10	Dom drewniany	2ćw.XXw.
23	Michałów 14	Dom drewniany	1ćw.XXw.
24	Michałów 15	Dom drewniany	2ćw.XXw.
25	Michałów 13	Dom drewniany	2ćw.XXw.
26	Franciszków 2	Dom drewniany	2ćw.XXw.
27	Franciszków 4	Dom drewniany	1ćw.XXw.
28	Franciszków 7	Dom drewniany	1ćw.XXw.
29	Franciszków 18	Dom drewniany	1ćw.XXw.
30	Franciszków 18	Obora murowana	1920r.
31	Kacprowice 8	Obora murowana	2ćw.XXw.
32	Kacprowice 10	Dom drewniany	2ćw.XXw.
33	Kacprowice 10	Stodoła drewniana	2ćw.XXw.
34	Kacprowice 12	Stodoła drewniana	1940r.
35	Kacprowice 40	Obora murowana	2ćw.XXw.
36	Kacprowice 44	Obora murowana	1ćw.XXw.
37	Kacprowice 46	Obora murowana	2ćw.XXw.
38	Kacprowice 47	Dom drewniany	2ćw.XXw.
39	Kacprowice 47	Obora murowana	2ćw.XXw.
40	Kacprowice 47	Stodoła drewniana	2ćw.XXw.

41	Kacprowice 66	Dom drewniany	1ćw.XXw.
42	Kacprowice	Krzyż drewniany	Koniec XIXw.
43	Kowala-Duszocina	Figurka	1928r.
44	Mniszek 12	Dom drewniany	1ćw.XXw.
45	Mniszek 12	Obora murowana	1ćw.XXw.
46	Mniszek 13	Dom drewniany	2ćw.XXw.
47	Mniszek 15	Dom drewniany	1935r.
48	Mniszek 15	Obora murowana	1940r.
49	Mniszek 16	Dom drewniany	1920r.
50	Mniszek 17	Dom drewniany	2ćw.XXw.
51	Mniszek 18	Dom drewniany	2ćw.XXw.
52	Mniszek 20	Dom drewniany	2ćw.XXw.
53	Mniszek 23	Obora murowana	1940r.
54	Mniszek 29	Dom drewniany	1923r.
55	Mniszek 31	Dom drewniany	1ćw.XXw.
56	Mniszek 32	Dom drewniany	2ćw.XXw.
57	Mniszek 36	Dom drewniany	1925r.
58	Mniszek 39	Dom drewniany	2ćw.XXw.
59	Mniszek 40	Dom drewniany	2ćw.XXw.
60	Mniszek 50	Dom drewniany	1ćw.XXw.
61	Mniszek 50	Obora murowana	2ćw.XXw.
62	Mniszek 58	Dom drewniany	1942r.
63	Mniszek 70	Dom drewniany	1932r.
64	Mniszek 111	Dom drewniany	1932r.

65	Mniszek 113	Dom murowany	1ćw.XXw.
66	Mniszek 113	Stodoła drewniana	2ćw.XXw.
67	Mniszek 113	Obora murowana	1938r.
68	Mniszek 114	Dom drewniany	1938r.
69	Mniszek 117	Dom drewniany	2ćw.XXw.
70	Mniszek	Kościół murowany XIXw. p.w.św.Jana Chrzciciela	w rej. zab.
71	Mniszek 52	Plebania murowana	2ćw.XXw.
72	Mniszek 53	organistówka	2ćw.XXw.
73	Mniszek	Krzyż metalowy-podstawa w postaci kolumny	
74	Mniszek	Krzyż murowany	
75	Mniszek	Krzyż murowany	1930r.
76	Mniszek	kapliczka	
77	Mniszek	krzyż	
78	Mniszek	Krzyż żelazny	
79	Rogowa 12	Dom drewniany	2ćw.XXw.
80	Rogowa 12	Obora murowana	2ćw.XXw.
81	Rogowa 17	Obora murowana	2ćw.XXw.
82	Rogowa 19	Dom drewniany	1ćw.XXw.
83	Rogowa 19	Obora murowana	2ćw.XXw.
84	Rogowa 20	Dom drewniany	2ćw.XXw.
85	Rogowa 24	Dom drewniany	2ćw.XXw.
86	Rogowa 25	Dom drewniany	2ćw.XXw.
87	Rogowa 28	Dom drewniany	2ćw.XXw.
88	Rogowa 25	Studnia	2ćw.XXw.

89	Sławno	Dawna rządcówka (ob. przedszkole)	1926r.
90	Sławno	Figurka	1862r.
91	Sławno	kapliczka	1925r.
92	Strzałków 32	dwór	XIXw.
93	Strzałków 32	Park dworski	XIXw. w rej.zab.
94	Strzałków	Magazyn zbożowy	XIXw.
95	Ślepowron 1	Dom drewniany	1918r.
96	Ślepowron 2	Dom drewniany	2ćw.XXw.
97	Ślepowron 5	Dom drewniany	2ćw.XXw.
98	Ślepowron 8	Dom drewniany	2ćw.XXw.
99	Wawrzyszów 1	Dom drewniany	2ćw.XXw.
100	Wawrzyszów 12	Dom drewniany	1934r.
101	Wawrzyszów 19	Dom drewniany	2ćw.XXw.
102	Wawrzyszów 21	Dom drewniany	2ćw.XXw.
103	Wawrzyszów 22	Dom drewniany	1928r.
104	Wawrzyszów 22	Obora murowana	2ćw.XXw.
105	Wawrzyszów 24	Dom drewniany	2ćw.XXw.
106	Wawrzyszów 26	Dom drewniany	2ćw.XXw.
107	Wawrzyszów 26	Obora murowana	1ćw.XXw.
108	Wawrzyszów 29	Dom drewniany	1ćw.XXw.
109	Wawrzyszów 30	Dom drewniany	2ćw.XXw.
110	Wawrzyszów 33	Dom drewniany	2ćw.XXw.
111	Wawrzyszów 34	Dom drewniany	2ćw.XXw.
112	Wawrzyszów 36	Dom drewniany	1ćw.XXw.

113	Wawrzyszów 42	Dom drewniany	1ćw.XXw.
114	Wawrzyszów 43	Dom drewniany	2ćw.XXw.
115	Wawrzyszów	Krzyż murowany(2szt.)	1911r.
116	Wolanów ul. Opoczyńska 2	Dom drewniany	1940r.
117	Wolanów ul. Radomska 3	Dom drewniany	1938r.
118	Wolanów ul. Radomska 10	Dom murowany	1923r.
119	Wolanów ul. Rynek 10	Dom murowany	1941r.
120	Wolanów	figurka	1927r.

6. Cele, priorytety, kierunki działania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

6.1. Cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami gminy Wolanów stanowi podstawę dla działań związanych z ochroną dóbr kultury w okresie czterech lat od podjęcia uchwały przez radę Gminy w sprawie przyjęcia niniejszego programu.

Podstawą merytoryczną zadania jest określenie przedmiotu działania, czyli gminna ewidencja zabytków . Pierwszym podjętym i zrealizowanym przez gminę działaniem w strategii ochrony zabytków było opracowanie aktualnej i zweryfikowanej gminnej ewidencji zabytków, która stanowi bazę dla wszelkich dalszych działań w tym zakresie. Właściwe określenie zasobów zabytkowych, wskazanie obiektów o unikalnych cechach stylistycznych, wysokich wartościach architektonicznych i historycznych, a także świadczących o specyfice regionalnego budownictwa i lokalnej tożsamości kulturowej,(których zachowanie leży w interesie społecznym) jest warunkiem koniecznym i niezbędnym w formułowaniu priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury.

Gminny program opieki nad zabytkami winien kreować tę sferę działań prorozwojowych, która ma na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy. Wykorzystanie zarówno zasobów środowiska przyrodniczego jak i środowiska kulturowego powinno stanowić jedną z polityk gminy.

Celem programu opieki nad zabytkami w gminie Wolanów jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami oraz poprawa ich stanu zachowania poprzez opracowanie systemowych rozwiązań realizowanych przez władze gminy.

Służą temu:

1. Aktualna inwentaryzacja zasobów zabytkowych gminy(gminna ewidencja zabytków).
2. Włączenie problematyki ochrony zabytków do zadań strategicznych Gminy Wolanów, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
3. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
4. Rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania.
5. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
6. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
8. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

Propozycje działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
2. Utworzenie Gminnej Ewidencji Zabytków i bieżąca jej aktualizacja.
3. Monitoring stanu i sposobu wykorzystania zabytków.
4. Współpraca z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, fundacjami, kościołami i innymi związkami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.
5. Promocja wartości materialnych oraz wartości niematerialnych, dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.

6. Wypracowanie systemu pomocy finansowej na zabytki, poprzez odpisy podatkowe, w tym usług turystycznych, z kar za zniszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

7. Prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn.

8. Współpraca z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych w zakresie ochrony obiektów zabytkowych.

6.2 Podstawowe priorytety.

1. Planowe i konsekwentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków.
2. Racjonalne wykorzystanie gminnych funduszy na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne.
3. Uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w rozwoju gminy.
4. Powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gospodarczego oraz polityką przestrzenną gminy.
5. Integracja ochrony dziedzictwa kulturowego(krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego), przyrodniczego i krajobrazu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego(dziedzictwo kulturowe obejmuje dobra kultury i natury).
6. Wspieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych.
7. Powstrzymanie degradacji zagrożonych obiektów zabytkowych i obszarów oraz podjęcie działań w celu poprawy stanu ich zachowania.
8. Wspieranie starań właścicieli zabytkowych obiektów sakralnych o ich właściwe zabezpieczenie.

9. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków.

- budżet państwa, Fundusz Kościelny, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Konserwator Zabytków, środki finansowe z UE.

10. Udostępnienie obiektów historycznych dla celów turystycznych i promocyjnych.

6.3 Wdrażanie programu.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Wolanów stanowi podstawę do podejmowania szeregu działań, związanych z ochroną dóbr kultury i dziedzictwa historycznego w okresie czterech lat, po przyjęciu tegoż programu przez Radę Gminy w Wolanowie, w formie stosownej uchwały. Wcześniejsze zaopiniowanie projektu programu przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zapewnia zgodność planowanych kierunków działań z kompetencjami oraz obowiązującymi zasadami i procedurami w zakresie ochrony zabytków.

Wdrażanie i realizacja programu będzie procesem długotrwałym i interdyscyplinarnym, odbywającym się przy współudziale wielu osób i instytucji. Konieczne jest również włączenie zagadnień ujętych w programie do obowiązujących i realizowanych w gminie programów, strategii i planów , które decydują o kierunkach rozwoju gminy oraz powiązanie ich z działaniami, postulowanymi w programie. Zakłada się, że cele określone w programie będą osiągalne w wyniku wspólnego działania władz gminy z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, mazowieckim wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i jednostkami samorządu terytorialnego na bazie związków o charakterze programowym(umowy, porozumienia)

Monitoring i ewaluacja programu

Obowiązek monitorowania realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami wynika z art.87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z ustawowymi zapisami, po dwuletnim okresie funkcjonowania programu, Wójt Gminy przedłoży Radzie Gminy sprawozdanie z jego realizacji. Proces monitorowania będzie polegał na obserwowaniu zmian, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów i zadań programu oraz analizie zebranych danych i opracowaniu raportów. Monitorowanie programu i raport z jego realizacji, przeprowadzony po upływie dwóch lat oraz programowanie opieki nad zabytkami na kolejne lata , pozwoli na zweryfikowanie obecnie poczynionych zadań, ewentualną zmianę kierunków działania i dopasowanie programu do lokalnych potrzeb i możliwości finansowych Gminy Wolanów.

7. Instrumenty finansowe

Program będzie finansowany ze środków pochodzących z różnych źródeł: z budżetu gminy, funduszy zewnętrznych, funduszy właścicieli prywatnych, środki z funduszy europejskich ,organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, fundacji i inne. Najogólniej- środki finansowania opieki i ochrony zabytków można podzielić na publiczne oraz prywatne.

8. Podsumowanie

Zadbane obiekty zabytkowe przyczynią się do ochrony środowiska przyrodniczego. Odnowa i rewitalizacja obiektów zabytkowych wpłynie na rozwój społeczno-gospodarczy, zapoczątkuje nowe inwestycje, poprawi jakość życia i bezpieczeństwa mieszkańców gminy, która jako obszar o wysokich walorach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego stanie się miejscem powstania centrów i parków kultury, nowych miejsc pracy, tworzenia produktów turystycznych. Kolejnym efektem programu będzie podniesienie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrona i przywrócenie ginących zawodów w skansenach i gospodarstwach prywatnych. Poprzez prowadzenie właściwej polityki, władze samorządowe mogą i powinny wytyczać i kreować właściwe postawy obywateli wobec zachowanego dziedzictwa :

Najważniejsze zadania w tym zakresie:

- prowadzenie i wspieranie działań dokumentujących dziedzictwo kulturowe Gminy,
- utrzymanie cech budownictwa regionalnego w nowo projektowanej architekturze,
- wspieranie projektów związanych z opieką nad zabytkami,
- poszerzanie informacji o kulturze regionu,
- prowadzenie edukacji historycznej na rzecz ochrony dziedzictwa,
- interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego(zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych i ujętych w ewidencji gminnej)
- promocja lokalnych cech i tradycji regionu,
- wykorzystanie zabytkowych zasobów gminy do aktywizacji gospodarczej,
- monitoring umów dotyczących sprzedaży zabytków osobom i przedsiębiorstwom prywatnym , pod kątem realizacji zobowiązań tych podmiotów względem zakupionych obiektów,
- współpraca ze służbami konserwatorskimi województwa

8.1 Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w rejestrze zabytków:

- wszelkie działania projektowe , remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami wymagają pozwolenia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

8.2 Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymaga zachowania:

- bryły obiektu i dachu co do kształtu i materiału, podziałów w elewacji, wystroju architektonicznego,
- stolarki okiennej i drzwiowej co do wielkości, kształtu, wewnętrznych podziałów oraz detalu ozdobnego.

Dopuszcza się stosowanie nowych technologii. Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami, wykraczające poza w/w zakres, wymagają uzgodnienia z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustala się następujące zadania, które powinny być uwzględniane przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wspierające właścicieli lub posiadaczy zabytków, wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a mianowicie:

1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
2. Wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
3. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
4. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.